

یادداشتی پیرامون مجلس چهارم

و

صورت مجلس انجمن نظارت مرکزی انتخابات تهران

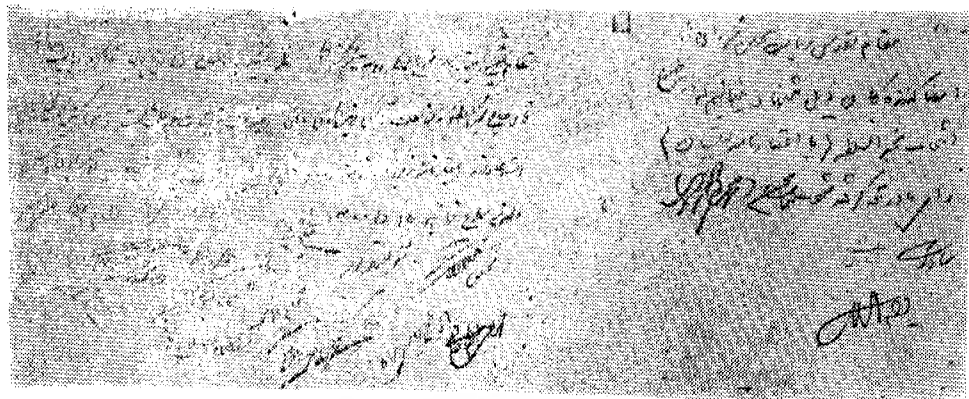
مجلس چهارم در اول تیرماه سال ۱۳۰۰ شمسی برابر با ۱۵ شوال سال ۱۳۳۹ هجری قمری (ژوئن ۱۹۲۱ میلادی) بریاست سنی‌آقای بیان‌الملک و منشی‌گری آقایان نصرت‌الدوله - مستشارالسلطنه - غضنفر خان و عمادالسلطنه تشکیل و کار خود را شروع کرده است.

در اولین جلسه آقای مؤتمن‌الملک با ۵۹ رأی (از ۶۵ رأی) به ریاست موقتی و آقای مدرس بنیابت ریاست مجلس برگزیده شده اند. (این مجلس پس از شش سال فترت تشکیل شده است.)

مرحوم مؤتمن‌الملک پس از انتخاب بریاست مجلس و در جلسه روز یکشنبه ۱۸ ذی‌القمده سال ۱۳۳۹ (اول مرداد ۱۳۰۰) نطقی ایراد کرده و اظهار داشته است: «... بواسطه حوادثی که از یاد اختیار ما خارج بود قشونی از اجانب باین مملکت وارد و در تحت حوادث و مصائبی که از ورود قشون اجانب حادث شد مجلس شورای ملی منحل شد (مجلس سوم) و از آن وقت تا کنون تقریباً شش سال می‌شود. و شش سال است که انواع مصیبت و صدمه باین مملکت وارد آمده...» سپس رسیدگی به اعتبار نامه‌های نمایندگان شروع شد و در جلسه پنجشنبه ۱۸ جمادی الثانی سال ۱۳۴۰ اعتبار نامه مخبرالسلطنه رئیس انجمن نظارت انتخابات دوره چهارم تهران مطرح گردید، در این روز مخبرالسلطنه در تهران حضور نداشت و سید یعقوب انوار و سلیمان میرزا با اعتبار نامه او بمخالفت برخاستند و او را قاتل خیابانی و سبب فجایعی دیگر در آذربایجان و سایر جاها دانستند.

مدافع انتخاب و اعتبار نامه مخبرالسلطنه در این جلسه حاج شیخ اسدالله و محمد هاشم میرزا (شیخ‌الرئیس قاجار) بودند و به پیشنهاد شیخ‌الرئیس رسیدگی به اعتبار نامه مخبرالسلطنه موکول به ورود او به تهران گردید.

تا اینکه در جلسه هشتم شعبان در حضور خود ایشان مجدداً اعتبارنامه وی مطرح گردید و موافق و مخالف به بحث در اطراف آن پرداختند و پس از سخنان دونفر مخالف و موافق (سلیمان میرزا و رئیس التجار) مخبر السلطنه در دفاع از اعتبار نامه خود گفت:

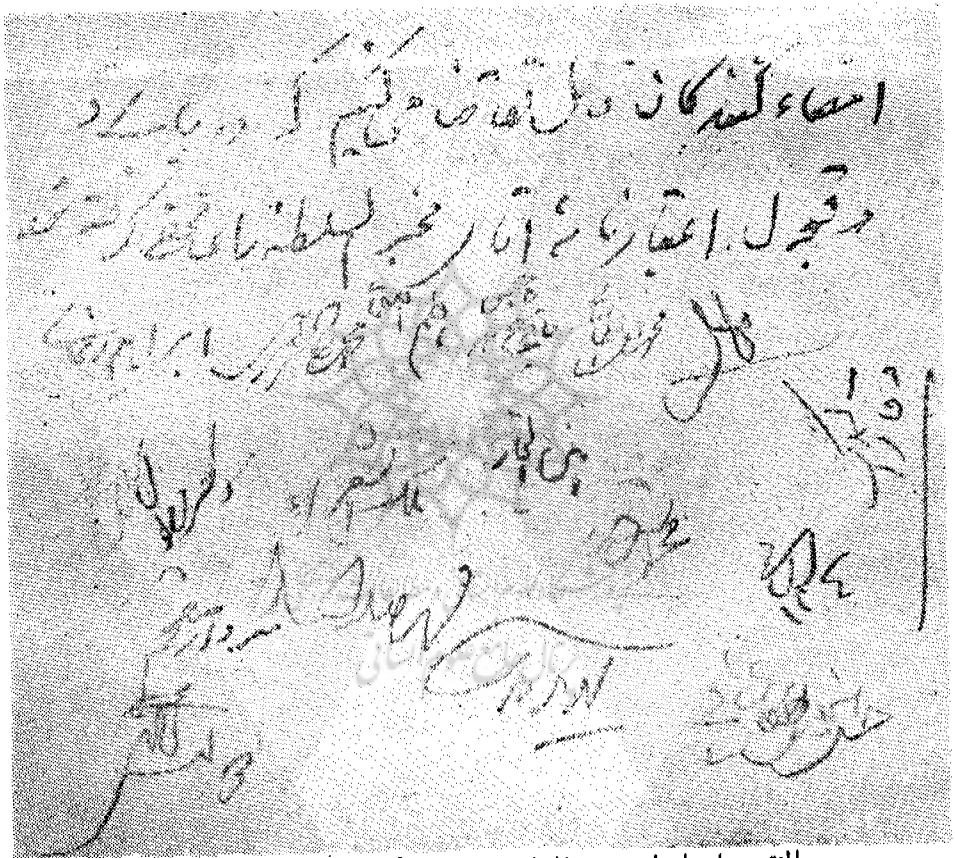

پیشنهاد به تأخیر افتادن رسیدگی به اعتبارنامه مخبر السلطنه

«... انتخابات دوره اول مجلس را من کردم ... و در آن روزی که خیلی خطرناک بود این کار را کردم. اگر من آن روز این کار را نکرده بودم شاید اساس این مجلس امروز استوار نبود. غرض اینست که من با همچو استبدادی و کلاه ملت را در روز هفدهم شعبان بسلام بردم و با هزاران زحمت مجلس را دائر و کلاهی ملت را انتخاب کردم. من آن آدمی هستم که در خدمت به آزادی و مشروطیت پیشقدم شده و یکسال تمام واسطه بین دولت و مجلس بهارستان بودم و هر کس که این جا حاضر و ناظر بود می داند من چه خدماتی در راه ایران نموده ام شاید بعضی ها قوت گرفته اند اما اقبال الدوله و صاحب اختیار حاضرند میدانند که دستخط مشروطیت شما را من از شاه گرفته و صادر کردم ... این دستخط مشروطیتی که دارید من برای شما گرفتم یعنی مسوده آنرا خودم نوشتم و حشمت الدوله از روی مسوده من پاکنویس کرد و در حضور مرحومین عضدالملک و مشیرالدوله از شاه گرفتم و اینجا آوردم شاید سردار جنگک بداند که سردار اسعد مرحوم را من از پاریس روانه اصفهان کردم چنانچه سردار اسعد مرحوم مکرر در مکرر می گفت: فلان کس مرا محرک شده و در این آتش انداخت. تمام آتشها را من دامن زده ام در پاریس من بسردار اسعد گفتم که شما باصفهان بروید... الخ».

سید یعقوب انوار در مخالفت با مخبر السلطنه گفت: «... خوبست از این بیعد همه ماها بدانیم که قوانین مشروطیت راجع بملت است، حکومت برای حفظ قانون است و حافظ حقوق عمومی هم قانون است. کسی نباید بگوید من کردم، من ساختم، من می کنم، تاریخ زحمات هر کس را در راه انقلاب ضبط کرده و اینهمه

زحمات را برای این کشیده‌اند که دیگر کسی نکوید من گفتم ، من کردم...»
 پس از دفاع جانانه مدرس و مخالفت مجدد سلیمان میرزا، چند نفر از نمایندگان
 از جمله آقایان: «(فهم‌الملک - سید محمد تقی طباطبائی - حاجی شیخ محمد حسن - ناظم
 العلماء - میرزا طاهر تنکابنی - شیخ ابراهیم زنجانی - وقار الملک - امین التجار -
 ملک الشعراء - دکتر لقمان - میرزا هاشم آشتیانی - محمد هاشم میرزا - سید محمد
 صادق طباطبائی - میر سید حسن کاشانی - سدید الملک - سردار مفخم - حاج میرزا
 علی محمد دولت آبادی) پیشنهاد کردند که نسبت به اعتبارنامه مخبر السلطنه رأی مخفی گرفته
 شود (عین پیشنهاد در اینجا گراور می‌شود.)

و بالنتیجه اعتبارنامه مخبر السلطنه با ۴۹ رأی موافق در برابر ۱۸ رأی مخالف
 بتصویب مجلس رسید و پس از چندی مخبر السلطنه مستعفی گردید و در کابینه مستوفی الممالک
 وزیر فواید عامه شد.

اکنون صورت مجلس انجمن مرکزی انتخابات تهران را می‌آوریم:
 انجمن نظارت مرکزی انتخابات حوزه تهران و توابع و شمیرانات و کین و
 سولقان و لورا و شهرستانک و اردنکه و رود بار لواسانات قصران و غیره به ریاست حاج

مخبر السلطنه و عضويت آقا يان آقا علي نجم آبادي ، شيخ ابراهيم زنجاني ، شيخ حسين يزدي ، معاضد السلطنه ، ميرزا محمود مدير شركت متفقه ، ميرزا حاجي آقا تاجر حرير فروش در روز يكشنبه ۹ شوال ۱۳۳۵ منعقد گردید و تهران را به ۵ قسمت تقسيم نمود و برای هر قسمت يك انجمن فرعی بشرح زیر معین نمود :

مسجد سراج الملك - انجمن محله دولت و حسن آباد با قراء مربوطه عشرت آباد
مجیدیه - امامیه - جلالیه بهجت آباد - جمشید آباد - امیر آباد - یوسف آباد - عباس آباد و
قصر قاجار و باغ شاه .

مدرسه مرحوم آقا شيخ هادی - انجمن سنگلج و شهر نو دروازه قزوین با قراء
مربوطه اکبر آباد جی و بریانک - امامزاده معصوم قلعه مرغی و سفازد امامزاده حسن - مهر آباد
طرشت - کاظم آباد و حسن آباد - نازی آباد - علی آباد - یحیی آباد - خانی آباد و اسفندیاری و محمد آباد
عبدل آباد و نعمت آباد .

مسجد مرحوم آقا بهرام - انجمن عودلاجان .

مسجد شاه - انجمن مجله بازار

مسجد مرحوم امین الدوله - انجمن چالمیدان با قراء و نقاط مربوطه سلیمانیه عضدیة دوشان
ته - علی آباد - فرح آباد - نجف - آباد - هاشم آباد - دولت آباد - منصوریه - شکر آباد - قصر فیروزه - دولاب .
ضمناً حوزه های فرعی دیگری نیز بشرح زیر برای حومه تهران در نظر گرفته اند .

شمیرانات - حصار بوعلی تجریش

کن و سولقان و نور آباد لوراء و شهرستانک و توابع کن

لواسانات و قصران و رودبار و توابع - ابتدا لواسان بزرگ برای انجمن معین شده
بود در ثانی به ملاحظه اینکه قدری بسایر قراء دور دست بود با نظریات عمیقه و پیشنهادی که
حکومت محل کرده بود قریه گلندوک را معین و انجمن در آنجا منعقد گردید و نیز نظر بواقعه
نزاع فی ما بین اهالی تجریش با دز آشویی و حیدری و غیره که اگر دریک محل انجمن تشکیل
شده اهالی قراء متخاصم از گرفتن تعرفه و دادن رای اسفندکاف می کردند انجمن تصویب کردند
که هشت روز در تجریش انجمن تعرفه بدهد و هشت روز در حصار بوعلی سه روز در تجریش
اخذ رای نمایند و دو روز در حصار بوعلی و بهمین ترتیب مجری و معمول گردید .

پس از تعیین محل انجمن های حوزه انتخابیه مذاکره و تبادل افکار بعمل آمده و
قرار میشود اشخاصی برای عضويت انجمن ها انتخاب و دعوت شوند که داخل در اجتماعات
سیاسی نبوده و بیطرف معین شوند با تحقیقات لازمه از خارج و داخل و دخالت اشخاصی که بیطرف
باشند بر آمده اسامی اعضای انجمن های فرعی از نقطه نظر بیطرفی اکثریت آراء از این قرار معین
گردیده و با تصویب انجمن مرکزی انتخابات دعوتنامه از طرف حکومت برای آقایان که ذیلا
اسامی آنها نقل میشود فرستاده میشود :

۱- انجمن محله دولت و حسن آباد - آقای معتم الدوله . آقای آقا سید محمد
پسر مرحوم آقا سید ریحان الله - آقای افخم الملك آقای معتم الملك آقای غلامحسین خان
ریاضی آقای حسین خان خرازی - آقای آقا میرزا طالب شرکت اسلامیة

۲- انجمن محله سنگلج و دروازه قزوین و شهر نو - آقای شيخ المشایخ - شاهزاده

- جهانسور میرزا - آقای حاج صدق‌الملک - آقای حاج سید حسین طباطبائی - آقای نجم الدوله
 آقای آخوند ملا محمد صادق - آقای حاج عبدالوهاب کلاه دوز
- ۳- انجمن عودلاجان - آقای نظم‌الدوله - آقای بهاء‌الملک - آقای میرزا سیداحمد
 خان مستوفی - آقای حاج سید حسین پیشنماز - آقای دهخدا آقای مشهدی باقر بقال -
 آقای حاج علی محمد اصفهانی .
- ۴- انجمن محله بازار - آقای مجدالدوله - آقای آقا سید موسی پسر مرحوم آقا
 سید ریحان‌اله - آقای حاج شیخ ابوالقاسم نوری - آقا میرزا حسین سیگاری - آقا میرزا
 محمد خان مدیر مدرسه ثروت - آقای میرزا اسدالله ارباب - آقای حاج میرزا عباسعلی
 آقا تاجر یزدی .
- ۵- انجمن چالمیدن - آقای میرزا محمد پیشنماز رشتی - آقای میرزا عبدالکریم
 ارباب - آقای شیخ علی کتایبفروش - آقای میرزا غلامعلی خان معظم‌الملک - آقای معز السلطنه
 آقای مشاور السلطنه آقای حاج میرزا علینقی خان معتمد دیوان
- ۶- انجمن شمیرانات - آقای سید محمد دربندی - آقا شیخ محمد پیشنماز - شاهزاده
 افخم‌الدوله - قوام الشریعه و آقا سید محمد جمارانی - میرزا حسینعلی تجریشی .
- ۷- انجمن کن و سولقان - آقا شیخ جواد - آقا موسی - آقا میرزا عمادالدین - آقا
 شیخ محمد تقی - آقا شیخ محمد جعفر - آقا شیخ محمد حسین - آقا شیخ عباس
- ۸- انجمن لواسانات - آقا سید خلیل - آقا شیخ احمد جمارانی - حسینخان بارانی
 میرزا موسی خان افجه‌ای - حاجی معصومعلی کلارکی - آقا شیخ عباس کلارکی - آقا میرزا
 رضاخان سینکی

صورتجلسه انتخابات آن دوره حاکی است که پس از آن اعلانی هم از طرف انجمن نظارت
 مرکزی طبع و منتشر میگردد مبنی بر اینکه از روزغره تا پانزدهم ذی‌القعده انجمن‌های
 حوزه انتخاباتیه همه روزه از سه ساعت و نیم قبل از ظهر تا نیمساعت بظهر مانده و از دو ساعت
 و نیم بغروب مانده تا یکساعت از شب گذشته حوزه انتخاباتیه در محلات شهر و در بلوکات در
 نقاطی که معین شده به اشخاصی که واجد شرایط انتخابات کردن باشند تعرفه
 انتخابات خواهند داد و از روز ۲۱ ذی‌القعده تا ۲۵ شهر مزبور بساعات
 مذکوره در شهر در عمارت مدرسه دارالفنون و از بلوکات در نقاط معینه اخذ آراء مینمایند .
 روز ۲۸ شوال اعضای انجمن‌های جزء محلات شهر در دارالحکومه در انجمن
 نظارت مرکزی انتخابات حضور بهم رسانیده دستورالعمل‌های لازمه گرفته هر انجمن رئیس و
 منشی خود را معین کرده و از روزغره ذی‌القعده در تهران و بلوکات شروع بدادن تعرفه نمودند
 چون بواسطه گرمای هوا لازم بود که اعضای انجمنها هفته‌ای یکروز تعطیل نمایند روزهای دوشنبه
 از طرف انجمن نظارت مرکزی انتخابات اعلانی مبنی بر تعطیل روز دو شنبه منتشر و در مقابل
 روز ۱۶ و ۱۷ برمدت دادن تعرفه افزوده تا آخر روز ۱۷ ذی‌القعده و اشخاصی که واجد
 شرایط بودند موافق ماده ۲۳ تعرفه داده شده و موافق ماده ۱۴ ثبت کتابچه مخصوص گردید
 کلیه تعرفه‌هایی که در ثبت حوزه اتحادیه داده شده بالغ (۱۶۵۱۸) نفر گردید بتفصیل ذیل

پس از اینکه مدت دادن تعرفه یا تمام رسید سه روز تعطیل و در روز ۲۱ شهری قعه انجمن های جزء در شهر در عمارت دارالفنون منعقد و در بلوکات و در محل های خود تشکیل و قبل از شروع اخذ آراء مقررات ماده ۲۷ و ۲۸ را رعایت کرده هر انجمنی صندوق اخذ رأی خود را با حضور اعضاء مخبرین جراید و تماشاچی خالی بودن آنها را اعلام نموده در صندوق را مقل و آراء مأخوذه را از شکافی که در بالای صندوق ساخته شده بصندوق انداخته در موقع تعطیل روی شکاف صندوق را مهر و لاک نموده و صندوق را در لفاف پیچیده لفاف را هم لاک و مهر کرده به آژانهای مأمورین تسلیم میدارند روز دوم اخذ آراء را پورتنی از کن رسید که نایب-الحکومه کن اعظام الملک اهالی کن و توابع را تهدید و مجبور کرده است درباره اشخاصی که او گفته نوشته و رأی بدهند بمحض وصول این را پورت از طرف انجمن نظارت انتخابات مرکزی آقایان معاضد السلطنه و میرزا محمود مدیر شرکت نموده عضو انجمن نظارت مرکزی را برای تحقیقات محلی با اتفاق آقای نصیر السلطان رئیس کابینه حکومت بکن اعزام و در آنجا تحقیقات و افیه بعمل آورده صحت را پورت معلوم و مراجعت نموده را پورت تحقیقات خودشان را که مبنی بر تهدید نایب الحکومه بمردم در دادن رأی بوده و اهالی آزاد در دادن رأی نبودند داده انجمن رأی داد که آراء مأخوذه دوروزه بکلی الفا و بمردم اعلان شود که نایب الحکومه منفضل و اهالی در رأی خود آزادند، و هر کس را که میخواهند بمیل خود منتخب نمایند و برای اجرای این امر آقای میرزا غلامعلی خان معظم الملک عضو انجمن چالمیدان و آقای میرزا اسداله ارباب عضو انجمن بازار معین و بکن فرستاده شدند و بترتیب مزبور بتمام اهالی اظهار داشتند که بهیچوجه و اهمه و ترس نداشته باشند هر کس را که میل و جدانی خودشان است در ورقه رأی خود نوشته بصندوق بیندازند و آراء مأخوذه هم بدون رؤیت از صندوق خارج و باب شبهه الفا نموده مراجعت کردند و از طرف حکومت هم اعظام الملک نایب الحکومه کن معزول و کسی دیگر بجای او فرستاده و اداره مدعی عمومی هم نوشته شد که مستنطق به محل فرستاده تحقیقات محلی در وقوع این امر بعمل بیاورد آقای اسعد السلطان مستنطق معین و با اتفاق آقایان معظم الملک و میرزا اسدالله بکن رفته معظم الملک و میرزا اسدالله پس از انجام وظایف محوله مراجعت و آقای اسعد السلطان مستنطق عدلیه برای تکمیل استنطاق در محل چند روزی متوقف بودند.

اخذ آراء در شهر و بلوکات با استثنای کن شب (۲۵) شهری قعه سه ساعت از شب گذشته انجام و باختتام رسیده و اخذ آراء در کن در روز (۲۹) ذی قعه خاتمه یافته و از قرار شرح ذیل در انجمنهای جزو حوزه انتخابیه شهر و توابع اخذ آراء گردید:

انجمن محله دولت و حسن آباد	انجمن سنگلج و دروازه قزوین و شهر نو	انجمن محله عود لاجان
۲۰۰۲	۳۳۴۵	۱۶۴۸
انجمن محله بازار انجمن چالمیدان	انجمن شمیرانات	انجمن کن و سولقان و ارنگه و غیره
۲۲۶۹	۶۵۲	۲۹۱
لوا سانات		
۸۴۰		

روز سه شنبه سلخ ذی القعه تمام اعضای انجمنهای حوزههای انتخابیه شهر و توابع در مدرسه دارالفنون حاضر و از سه ساعت و نیم بغروب مانده و موافق ماده (۳۰) صندوقهای

انجمن کن و سولقان و شهرستانک و غیره عده نمراتی که در کتابچه ثبت و نشان شده بود ۱۲۹۵

۲۹۱ عده اوراق صندوق

— زائد ندارد

انجمن شمیرانات . عده نمراتی که در کتابچه ثبت و نشان شده بود ۸۵۹

۶۰۲ عده اوراق صندوق

انجمن لواسانات . عده نمراتی که در کتابچه ثبت و نشان شده بود ۹۳۹

۸۴۰ عده اوراق صندوق

پس از اینکه معلوم شد اوراقی که قانوناً محسوب میشود (۱۱۸۰۳) موافق ماده ۳۲ شروع باستخراج گردید و باین ترتیب در انجمن هاتا (۱۶) ذی حجه باستانی روز عید ضحی بطول انجامید هر یک از انجمن های جزو اوراق های خود را استخراج کرده و صورت مجلس استخراج آراء را بانجمن مرکزی فرستادند انجمن مرکزی از روی صورت جلسات محل های مزبور دوازده نفر را جائز اکثریت تشخیص و اعلام نموده است .

صورت اسامی منتخبین و تعداد آراء آنها و امضاء و مهر اعضای انجمن مرکزی و حکومت دارالخلافه تهران عیناً در صفحه ۱۱۳ گراور شده است .

از دوازده نفر نماینده دوره چهارم تهران شش نفر بریاست وزرا (مستوفی الممالک حاج مخبر السلطنه - مشیر الدوله - مؤتمن الملك - صمصام السلطنه - حکیم الملك) رسیده اند . سه نفر بریاست مجلس شورای ملی (مستوفی الممالک . مؤتمن الملك ، تدین) و دو نفر بریاست سنا برگزیده شده اند (حکیم الملك . تقی زاده) مرحوم حسینقلی خان نواب نیز مصدر شغل وزارت بوده است .

(توضیح اینکه در تاریخ انتخاب آقای نواب سمت نیابت وزارت مختار سفارت ایران را درلندن داشته و ازقبول وکالت عذر خواسته است و دو نفر حائزین اکثریت بعد از او یعنی سید حسین اردبیلی و حاجی محمد تقی شاهرودی نیز بعد از انتخابات وفات یافته اند و ملک الشعراء بهار نیز که در انتخابات دوره چهارم تهران نفر شانزدهم بوده از بیرجند بنمایندگی برگزیده شده است و لذا نفر هفدهم آقای سیدحسن مدرس با ۲۸۲۹ رأی از ۱۱۸۰۳ رأی بوکالت دوره چهارم تهران انتخاب شده است)